

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI ve EKONOMİSİ
BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

EĞİTİM EKONOMİSİNİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Ayşegül ÖZÜTÜRK İNAN

DENİZLİ - 2021

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, DENETİMİ, PLANLAMASI ve EKONOMİSİ
BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

EĞİTİM EKONOMİSİNİN TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Ayşegül ÖZÜTÜRK İNAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı öğrencisi Ayşegül ÖZÜTÜRK İNAN tarafından hazırlanan “Eğitim Ekonomisinin Tarihsel Gelişim Süreci” başlıklı Tezsiz Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Tezsiz Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU
Danışman

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
.... Şubat 2021 tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mustafa BULUŞ
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu dönem projesi çalışmasında; proje içindeki tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu dönem projesinin herhangi bir bölümünü bu üniversitede ya da başka bir üniversitede başka bir dönem projesi çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Ayşegül OZÜTÜRK İNAN

TEŞEKKÜR

Proje çalıőmamın planlanma, araştırma, yürütölme ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalıőmamı bilimsel temeller ışığında őekillendiren hocam ve danıőmanım Dr. Gökhan TUZCU'ya,

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgilerinden yararlandığım bütün hocalarıma ve öğretmen arkadaşlarıma,

Sosyal ve psikolojik tüm desteklerini esirgemeyen, annem Leyla ÖZÜTÜRK, kardeşlerim Sedanur YOL ve Hatice ÖZÜTÜRK'e ve bu süreçte anlayışından dolayı eşim Hakan İNAN'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Ayőegöl ÖZÜTÜRK İNAN

ÖZET

Eğitim Ekonomisinin Tarihsel Gelişim Süreci

ÖZÜTÜRK İNAN, Ayşegül

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD,
Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
Proje Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU
Şubat 2021, 42 sayfa

Bu çalışmanın amacı, dünya genelinde eğitim ekonomisi bilim dalının doğuş sürecine ilişkin verileri derlemek ve çözümlenmektir. Araştırmada “tarama modeli (doküman analizi)” kullanılmıştır. Eğitim ekonomisi alanında yazılmış olan kitaplar ve makaleler ile düzenlenmiş olan konferanslar ve kongrelerde tartışılan konular, Türkçeye çevrilmiş ve ardından bu çeviriler çözümlenmiştir. Araştırma için gereksinim duyulan verilere, internet üzerinden ulaşılmıştır. ABD ve AB’de İngilizce diliyle yazılmış olan kitaplara ve makalelere odaklanılmıştır. Derlenen veriler, içerik çözümlenme yöntemiyle çözümlenmiştir. Çözümleme yapılırken sonuç ilişkilerine bakılmış ve farklı bilim insanlarının görüşleri arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Araştırmanın evreni, İngilizce diliyle yazılmış olan kaynaklardır. Örneklemi ise özellikle Chicago Üniversitesi yayınları oluşturmaktadır. Özellikle insan sermayesinin yükselişte olduğu 1950-1970 dönemine odaklanılmıştır.

Araştırmaların sonuçlarına bakıldığında, eğitimin; tarıma, ekonomik büyümeye, yoksulluğa, gelir dağılımına, hanehalkı gelirlerine, ev kadınlarına ve insan sermayesine katkılarının çok sayıdadır. Eğitimin kalkınmadaki rolünün Platon'a dayandığı, ilk önemli çalışmanın Adam Smith tarafından yapıldığı ve insan sermayesi kuramının öncüsünün T. Schultz olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır. Eğitim Ekonomisi alanındaki ilk bilimsel çalışmalar, 1950’lerin sonunda – 1960’ların başında başlamıştır. Bazı ekonomistler ve akademisyenler, eğitim ekonomisinin ve insan sermayesi kuramının ortaya çıkışını Chicago Okulu’nun çabalarının bir sonucu olarak görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim ekonomisi, İnsana yatırım, İnsan sermayesi.

ABSTRACT

Historical Development Process of the Economics of Education

ÖZÜTÜRK İNAN, Ayşegül

Master's Project Without Thesis
Educational Administration, Supervision, Planning and Economics
Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Gökhan TUZCU
February 2021, 42 pages

The aim of this study is to compile and analyze the data on the birth process of the economics of education discipline around the World. In the study, scanning method (document analysis) was used. Books and articles written in the field of the economics of education and topics discussed in conferences and congresses were translated into Turkish and then these translations were analyzed. The data that were required for the study were obtained from the Internet. Books and articles that were written in English from the USA and EU were focused on. The collected data were analyzed by content analysis method. While analyzing, results relations were reviewed and comparisons were made among the opinions of different scientists. The universe of the study is the sources written in the English language. Its sample includes specifically publications of Chicago University. As the year, the period between 1950 and 1970 when the human capital was on the rise, were analyzed. Considering the results of the study, it was concluded that education has a great amount of contributions to agriculture, economic growth, poverty, income distribution, households, housewives and human capital. It is concluded that the role of the education in development is based on Platon, the first study was conducted by Adam Smith and the pioneer of the human capital theory is Schultz. The first scientific studies in the field of the Economics of Education started in the late 1950s - early 1960s. Some economists and scholars view the emerge of the economics of education as a result of Chicago School's efforts.

Keywords: Economics of Education, Investment in Human, Human Capital.

İÇİNDEKİLER

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	ii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Sayıtlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
1.6. Tanımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.2. İlgili Araştırmalar.....	7
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	7
3.1. Araştırma Modeli	8
3.2. Evren ve Örneklem	8
3.3. Veri Toplama Araç ve Yöntemleri.....	8
3.4. Verilerin Çözümlemesi	8
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR	9
4.1. Eğitim Ekonomisinin Doğuşu.....	9
4.2. Eğitim ve İnsan Sermayesi İlişkisi.....	12
4.3. Eğitim ve Tarım İlişkisi	17
4.4. Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi.....	20
4.5. Eğitim ve Göç İlişkisi	23
4.6. Eğitim ve Doğum Oranı İlişkisi	24
4.7. Eğitim ve Ev Kadınlarının İlişkisi	25

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	27
5.1. Tartışma.....	27
5.2. Öneriler	29
KAYNAKLAR	30
ÖZGEÇMİŞ	32

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEA	: Amerikan Ekonomi Birliği
bkz	: Bakınız
CEA	: Ekonomi Danışmanları Konseyi
ESEA	: İlk ve Orta Öğretim Yasası
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
örn.	: örneğin
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
vb	: ve benzeri

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemi, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitim ekonomisinin temel araştırma alanı, eğitimin ekonomik ve toplumsal getirileridir. Eğitim sistemi, toplumsal ve kişisel kaynaklar tükettiği gibi, önemli ölçüde toplumsal ve kişisel getiriler sağlamaktadır. Eğitim ekonomisi alanında çalışanlar, eğitimin ücretler, istihdam, ekonomik büyüme ve sosyal eşitlik üzerindeki etkilerini çözümlerler. Toplumun araştırma, girişimcilik ve yenilikler aracılığıyla ilerleyebilme potansiyelinde eğitimin rolünü incelerler. Bunları yaparken, geleneksel olarak ekonomide kullanılan çözümlene araçlarının yanı sıra, eğitimin kendine has özelliklerinin gerektirdiği birtakım disiplinler arası yöntemleri de kullanırlar.

Eğitim ekonomisinin ne zaman ve nerede doğup geliştiğine ilişkin tam bir uzlaşma olmamasına karşın bu çalışmaların, “insan sermayesi kuramı” ile başladığı genel kabul görmektedir. Anılan kuram, insana kazandırılan niteliklerle insanın verimliliği ve geliri arasında ilişki kurarak işgücü piyasası analizinden gelir dağılımına kadar, eğitim ekonomisinin kapsamına giren birçok konuya vurgu yapmaktadır.

Eğitim ekonomisi alanındaki ilk çalışmalar, çoğunlukla eğitimin ekonomik değeri, insan sermayesinin doğası ve ölçülmesi, insan sermayesi ve gelir ilişkisi gibi eğitim ile ekonominin kesiştiği alanları kapsamaktadır. Başka bir ifade ile ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların, insan sermayesi yatırımlarındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği tezi tartışılmaktadır. Bu alanda ilk bilimsel çalışmaları yapanlar arasında, T. W. Schultz, G. S. Becker, E. F. Denison, M. Blaug, J. Mincer, J. Vaizey, G. Stigler, M. Woodhall, T. Eicher gibi bilim insanları sayılabilir. Üniversite düzeyindeki ilk çalışmalar ise Chicago Üniversitesinde aynı adla bir bilim dalının kurulmasıyla gündeme gelmiş ve 1950’lerin sonundan bu yana gelişmiştir. Günümüzde eğitimin ekonomik etkileri, her ülkede ve her farklı görüş tarafından benimsenmektedir. Üniversitelerin yanı sıra OECD, Dünya Bankası, IMF ve UNICEF gibi uluslararası kuruluşlar tarafından da eğitim ekonomisi alanında araştırmalar yapılmaktadır.

Türkiye’de son yıllarda kimi üniversitelerde “eğitim ekonomisi” adının yanı sıra “insan kaynakları ekonomisi” gibi adlar altında dersler açılmaya başlanmıştır. Özel

sektörde ve birçok kuruluştta insan kaynakları birimi oluşturulmuştur. Türkiye’de eğitim ekonomisi alanında ilk eğitim ve araştırmalar, 1965-1966 yıllarında Ankara Üniversitesi Eğitim (Bilimleri) Fakültesinde “eğitim yönetimi ve planlaması” bölümünde başlamıştır. Eğitim ekonomisi, disiplinler arası bir alan olması nedeniyle Türkiye’de eğitim ekonomisine ilişkin az sayıda araştırma yapılmış olup bu alanda yazılan kitap/makale sayısı oldukça sınırlıdır (Tuzcu, 2020, s.49).

Bu bağlamda bu araştırmanın problemi, eğitim ekonomisinin doğuş yıllarıdır. Alt problemler ise şunlardır:

- Eğitim ekonomisi, nerede doğdu?
- Eğitim ekonomisi, ne zaman doğdu?
- Eğitim ekonomisi, neden doğdu?
- Eğitim ekonomisi alanında ilk çalışmaları kimler yaptı?
- Eğitim ekonomisi alanında ilk çalışmaları yapanlar, nelere odaklandılar?

Çünkü bu konuda Türkiye’de çok az sayıda araştırma vardır. Varolanların da yeterli olduğu söylenemez. Bu alanda yapılan araştırmaların az ve yetersiz olması, politika yapımcıların ve karar vericilerin işlerini zorlaştırmaktadır. Yapılacak çalışmalar bu alanda daha nitelikli kararlar alınmasına olanak sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Eğitim ekonomisi alanında yapılan çalışmalar, daha gerçekçi eğitim politikalarının oluşturulmasına, insangücü-eğitim-istihdam dengesinin kurulmasına, fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanmasına, savurganlığın önlenmesine büyük katkı sağlar. Aynı zamanda küresel rekabet karşısında rasyonel kararlar alınmasında ve inovasyona öncelik verilmesinde yönlendirici olur.

Türkiye’de eğitim ekonomisi alanında çok az sayıda araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalar da çoğunlukla okulların bütçelerinin yeterli olup-olmadığına yöneliktir. Bu araştırma, eğitim ekonomisinin doğuş sürecini inceleyeceği için özgün bir nitelik taşımaktadır. Doğuş sürecini ortaya koymak, gelişme sürecinin daha iyi anlaşılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Bu vb araştırmaların yapılması, çözüm bekleyen konulara dikkat çekmede önemlidir.

Geçmişini bilmek, bugünü anlamak ve geleceği tasarlamak için şarttır. Geçmişten ders çıkarmak önemlidir. Bugünü yorumlayabilmek için, dün neler olduğunu bilmek gerekir, çünkü dün, yarını aydınlatır. Dünsüz, yarın olmaz. (Tuzcu, 2016, s.5-6).

Bir ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişimini gösteren verilerden, yakın gelecekteki gelişmeler tahmin edilir ve ona göre gelişme planları yapılır. Bu planlar yapılırken, aynı gelişim dönemlerini daha önce geçmiş ya da geçirmekte olan diğer ülkelerin deneyimlerinden yararlanılır. Çünkü her ülkede, geçmişte yapılmış olanların daha iyisi yapılmak istenir (Tuzcu, 2016, s.5-6). Ülkeler için geçerli olan bu durum, bilim dalları için de geçerlidir. Bir bilim dalının hangi ülkede, hangi koşullarda ve hangi tarihsel süreçte geliştiğini bilmek, o bilim dalında gelecek dönemlerde yapılacak çalışmalara ışık tutar. Eğitim ekonomisi bilim dalının, öncelikle ABD’de doğuşu ve sonrasında Avrupa’ya ve oradan dünyaya yayılışı için de böyledir (Tuzcu, 2020, s.48).

Bu araştırma ile ulaşılan sonuçlar, ilgili kurumlara ve kişilere örnek oluşturacak ve bu alanda araştırma yapacak olanlar için öncü olacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, dünya genelinde eğitim ekonomisi bilim dalının doğuş sürecine ilişkin verileri derlemek ve çözümlenektir. Bu kapsamda özellikle Chicago Üniversitesinde yapılmış çalışmalara odaklanılmıştır. Ardından, diğer üniversiteler incelenmiştir. Daha sonra ABD genelinde ve Avrupa’da yapılan ilk çalışmalar incelenmiştir.

1.4. Sayıtlar

- ABD ve Avrupa’da yazılmış olan makale ve kitaplar, bu araştırma için yeterlidir.
- İngilizce dilinden yapılan çeviriler, bu araştırma için yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma;
- Eğitim ekonomisinin doğuş süreciyle sınırlıdır, diğer boyutlarını kapsamamaktadır.
  - İngilizce diliyle yazılmış olan kitap ve makalelerle sınırlıdır, diğer dilleri kapsamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Eğitim Ekonomisi: Doğada varolan kaynakları, çeşitli eğitimsel nitelikleri üretmek için planlı bir biçimde kullanma ve toplumun çeşitli kesimleri arasında dağıtma konusunda yapılan çalışmaları inceleyen bilim dalıdır (Tuzcu, 2020, s.56). Eğitim

ekonomisi; kaynakların, farklı eğitim türlerine ve düzeylerine ayrılması sürecinin yönetilmesidir (Cohn, 1979, s.2; Teixeira, 2000 s.3).

Ekonomi: Seçimlerin incelenmesidir (Johnes, 1993, s.1).

Eğitim: Kişilerin ya da bir bütün olarak toplumun sahip olduğu beceri, bilgi ve anlayış stokunun artırılmasıdır (Johnes, 1993, s.1).

Tüketim: Ancak kısa ömürlü yararlar sağlayan mal ve hizmetlerin satın alınması ya da kullanılmasıdır (Psacharopoulos, 1987, s.1).

Yatırım: Uzun dönemli gelir sağlayan varlıkların satın alınmasıdır (Psacharopoulos, 1987, s.1).

Gıda harcamaları açıkça tüketim olarak sınıflandırılmalıdır, oysa uzun yıllar boyunca yarar sağlayacak bina ya da teçhizat harcamaları bir yatırım şeklidir (Psacharopoulos, 1987, s.1).

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, eğitim ekonomisi bilim dalının doğuş sürecine ilişkin yapılan çalışmalar yer almaktadır. Öncelikle kuramsal çerçeve çizilmekte ve ardından ilgili araştırmalara odaklanılmaktadır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Nitel bir kavram olan kalkınma, yalnızca ekonomik özellikler içermeyip aynı zamanda, bir toplumun kültürel ve siyasal yönlerden de gelişmesini içerir. Diğer bir deyişle, daha sağlıklı kişiler, daha düşük suç oranları, sosyal ve siyasal yaşama katılım, yurttaşlık bilincinin gelişmesi, yoksulluğun azalması, adalet, etkin politikalar ve kurumlar olarak sayılabilir. Kuşkusuz bir ülkenin kalkınması için ekonomik yönden de sürekli ve yeterli bir büyüme göstermesi gerekir.

Gelişmişliğin göstergelerinden biri de insanların eğitim düzeyidir. Diğer bir deyişle geri kalmış ülkelerin önemli sorunlarından biri eğitim sorunudur. Gelişmiş ülkelerin tarihine bakıldığında, okullaşmanın ve okur-yazarlık oranının hızla yaygınlaştığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkelerin gelişmesi ile eğitim arasında ilişkiler vardır. Gelişme (kalkınma) kavramı, ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve eğitsel içeriğe sahiptir (Adem, 1993, s.39).

Eğitim sistemi, tüm yurttaşları bilgi ve teknoloji çağının gereksinimleri ile uyum sağlayabilen, eleştirel düşünebilen, sorgulayabilen, problem çözme becerileri gelişmiş, demokratik değerlere saygılı, sorumluluk duygusu yüksek kişiler olarak yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bunların sağlanmasında eğitimin ekonomik boyutlarının çözümlenmesi önemlidir. Çünkü eğitim, insana yapılan en önemli yatırımdır. Eğitim ekonomisi alanındaki araştırmaların artması, doğal olarak insana daha gerçekçi yatırımların yapılmasını sağlayacaktır.

Gerek Dünyada, gerek Türkiye’de eğitim ekonomisine olan ilgi her geçen yıl artmaktadır. Çünkü her geçen yıl, dünya genelinde rekabet artmaktadır. Artan rekabet ortamında başarılı olabilmek, eğitim ekonomisi alanında yapılacak araştırmaların artırılmasını zorunlu tutmaktadır. Çünkü yurttaşlarına nitelikli eğitim veren uluslar, bu rekabetten kârlı çıkacaktır. Bu bağlamda yurttaşlara, dünya genelinde geçerli bir yabancı dili öğretme (dinleme, konuşma, anlama ve yazma) ve dünya piyasasında iş yapabilme becerileri kazandırma zorunluluk haline gelmiştir.

Dünyada eğitimdeki tüm bu büyümenin sadece üretkenlik ve ekonomik büyüme üzerinde değil, aynı zamanda yoksulluk ve gelir eşitsizlikleri üzerinde de önemli bir etkisi oldu. Eğitim ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişki tek bir yol değildir (Vaizey 1962). Eğitim, ekonomik kalkınmanın hem çiçeği hem de tohumudur (Harbison ve Myers 1964). Ekonomik büyümenin, eğitimin büyümesi üzerindeki etkisine ilişkin çok sayıda çalışma yapılmıştır. Ancak burada, yalnızca eğitimin ekonomik kalkınmaya katkısına odaklanılmaktadır. Bu, ekonomik koşulların eğitimin büyümesi üzerindeki etkisinin önemini zayıflatmak anlamına gelmez (Tilak, 1989, s.8).

Toplumun kaynaklarının ne kadar verimli kullanıldığı ve dağıtıldığı sorusu, genellikle toplam milli gelirden bir artış olarak tanımlanan ekonomik büyüme kavramıyla önemli ölçüde bağlantılıdır. Ekonomistler, eğitimin ekonomik büyümeye ne kadar katkıda bulunduğu sorusuna yanıt vermeye çalışmışlardır. Bunlardan ilki, 1910 ve 1960 yılları arasında ABD'nin milli gelirindeki ya da GSMH'deki artışa, farklı üretim etkenlerinin katkısını belirlemek için "üretim işlevi" kavramını kullanan ekonomist Edward Denison'du (Denison, 1962). Ön çözümleme, ABD'deki emek ve fiziksel sermaye miktarındaki artışın, milli gelirdeki (GSMH) artışı açıklamadığını göstermiştir. Büyük bir "artık faktör" vardı ve Denison bu artışın (fazlalığın) bileşenlerini çözümlmek için yola çıkmıştır. Teknolojik ilerleme ve ölçek ekonomileri gibi diğer faktörlerle birlikte, artan eğitim de dahil olmak üzere işgücünün niteliğindeki iyileştirmelerin önemli olduğunu öne sürmüştür. Denison'un çözümlemesi (1962) daha sonra, işgücünün eğitim düzeyindeki artışların, 1930 ile 1960 yılları arasında ABD'deki yıllık GSMH büyüme oranının % 23'ünü oluşturduğu sonucuna varılmasına yol açmıştır (Denison, 1962, s.3).

Ekonometrik metodolojide artan iyileştirmeleriyle bu büyüyen ampirik literatürden, eğitime getirilerin genellikle hem özel bireysel düzeyde hem de kamu maliyetlerinin de hesaba katıldığı toplum düzeyinde fiziksel sermayenin getirilerinden daha büyük olduğu görülmektedir. Tek bireyin ötesine geçen sosyal yardımlar dikkate alınırca, sosyal getiriler, genellikle kadınları, erkeklere göre eğitime belirgin bir şekilde daha yüksek görünmektedir. Bunun nedeni, kadınların eğitiminin, çocuk ölümlerinin azalması, nüfus artışını yavaşlatan doğurganlığın azalması ve çocuklarının artan eğitim başarısı ve hareketliliği ile daha yakından ilişkili olmasıdır. Son elli yılda belgelendirilebilecek milli gelirin eğitime yatırılan payındaki artış ve özellikle kadınlara ve erkeklere daha eşit yatırım, şüphesiz, modern ekonomik büyümenin hızlı

temposunun ve bu yüzyılın ikinci yarısında OECD ülkeleri içinde ve ötesine yayılmasının temel bir açıklamasıdır (Schultz, 1992, s.1).

Ekonomik büyüme, değişen iş fırsatlarına uyum sağlamak için çok sayıda iç göç gerektirir. Genç erkekler ve kadınlar, yaşlı işçilerden daha kolay göç etmektedir. Kuşkusuz böyle bir göçün maliyetinin bir insan yatırımı biçimi olduğu kabul edildiğinde ekonomik olarak mantıklıdır. Gençlerin önünde, böyle bir yatırımın farkına varabilecekleri yaşlı işçilerden daha fazla yılları vardır. Dolayısıyla, göç etmelerini ekonomik olarak avantajlı hale getirmek için daha az ücret farklılığı gerekir ya da başka bir deyişle, gençler göç yatırımlarından yaşlılara göre daha yüksek bir getiri bekleyebilirler. Bu farklılık, genç ve yaşlı insanlar arasındaki sosyolojik farklılıklara başvurmayı gerektirmeden seçici göçü açıklayabilir (Schultz, 1961, s.4).

2.2. İlgili Araştırmalar

Eğitim ekonomisinin doğuş yıllarına ilişkin Türkiye’de yapılmış çok az sayıda araştırma vardır. Bunlar aşağıda görülmektedir:

Abalı tarafından 2011 yılında “Anaakım Eğitim İktisadının Kuramsal Temellerine İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme” isimli bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada eğitim ekonomisinin doğuş yıllarına ilişkin bilgi verilmiştir. Ancak araştırma tamamen tarihçeye odaklanmamış, sınırlı miktarda bilgi vermiştir.

Âdem tarafından 1993 yılında “Ulusal Eğitim Sistemimiz ve Finansmanı” isimli bir araştırma yayınlanmıştır. Bu çalışmanın farklı bölümlerinde eğitim ekonomisinin doğuş sürecinde bilim insanlarının neler söylediği, kısaca anlatılmaktadır.

Kavak ve Burgaz tarafından 1994 yılında “Eğitim Ekonomisi - Seçilmiş Yazılar” isimli bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma, eğitim ekonomisi alanındaki 8 makalenin Türkçeye çevirisinden oluşmaktadır. Bu çevirilerde eğitim ekonomisinin doğuş sürecine ilişkin çok sınırlı bilgi vermektedir.

Tuzcu tarafından hazırlanan ve henüz yayınlanma sürecinde olan “Eğitim Ekonomisi” isimli bir araştırma vardır. Bu araştırma 12 bölümden oluşmaktadır ve bölümlerden biri eğitim ekonomisini tanıtmaktadır. Bu bölümde eğitim ekonomisinin doğuş sürecine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama yöntemleri, verilerin nasıl çözümlendiği ve yorumlandığı açıklanmaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada "tarama modeli (doküman analizi)" kullanılmıştır. Eğitim ekonomisi alanında yazılmış olan kitaplar ve makaleler ile düzenlenmiş olan konferanslar ve kongrelerde tartışılan konular, Türkçeye çevrilmiş ve ardından bu çeviriler çözümlenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, İngilizce diliyle yazılmış olan kaynaklardır. ABD ve Avrupa'da yapılan yayınlar incelenmektedir. Özellikle Chicago Üniversitesi yayınlarına odaklanılmaktadır. Yıl olarak öncelikle 1950-1970 dönemi incelenmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Yöntemleri

Araştırma için gereksinim duyulan verilere, internet üzerinden ulaşılmıştır. ABD ve Avrupa'da İngilizce diliyle yazılmış olan kitaplara, makalelere ve düzenlenen konferanslara odaklanılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Derlenen veriler "içerik çözümleme" yöntemiyle çözümlenmiştir. Çözümlerken neden-sonuç ilişkilerine bakılmış ve farklı bilim insanlarının görüşleri arasında karşılaştırma yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR

Bu bölümde, toplanan verilerin çözümlenmesiyle ortaya konulan bulgular, eğitim ekonomisi alanında ilk çalışmaları yapanların nelere odaklandıkları ve bunlara ilişkin yapılan yorumlar yer almaktadır.

4.1. Eğitim Ekonomisinin Doğuşu

Eğitimin kalkınmadaki rolü Platon'dan beri kabul edilmektedir. Platon eğitimin iyi bir toplumun ekonomik sağlığı için vazgeçilmez olduğuna inanıyordu, çünkü eğitim, vatandaşları mantıklı insanlar yapar. Eğitimin ekonomik değeri yüksek olduğu için Platon, topluluğun servetinin önemli bir kısmının eğitime yatırılması gerektiğini savunmuştur. Eğitim-ekonomik büyüme ilişkisi tartışmasına büyük katkı, önce Adam Smith tarafından yapılmış ve ardından, 20. yüzyılda Alfred Marshall'a kadar, tüm sermayenin en değerli olanının insana yatırılan sermaye olduğunu vurgulayan uzun bir klasik ve neo-klasik ekonomi geleneği takip edilmiştir. Ancak modern dönemde, geleneksel ekonomik büyüme teorilerinin, büyümenin yarısından fazlasını emek ve sermaye gibi faktörlerin yardımıyla açıklayamaması, 1950'lerde insan sermayesinin ekonomik büyümedeki rolünün yeniden keşfedilmesine yol açmıştır. Yeniden keşif, daha sonra uygun bir biçimde "ekonomik düşüncede insan yatırımı devrimi" (Bowman, 1966) olarak tanımlanan şeyi yaratmıştır. Schultz'un (1961a ve 1961b) bu devrime yol açan ve eğitimin yalnızca bir tüketim malı olmadığını, fiziksel sermaye ile kıyaslanabilir insan sermayesi oluşumuna yol açan bir yatırım olduğunu tespit eden öncü çalışmaları, eğitim ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalarda önemli ve hızlı bir büyümeyi izlemiştir (Tilak, 1989, s.22).

Bazı yazarlar, eğitim ekonomisinin oldukça eski bir ekonomi dalı olduğunu iddia etmektedir. Örneğin Maureen Woodhall (1987), Adam Smith ve Johann von Thünen gibi yazarlardan alıntı yapar. Öte yandan, Mark Blaug (1970, s.7) gibi yazarlar, alanı "on yıl önce eğitim ekonomisi gibi bir konu neredeyse hiç yoktu" diyerek insan sermayesi teorisiyle yakından ilişkilendirirler. Bu farklılıklara karşın, insan sermayesi teorisinin gelişmesinin ardından, alanın 1960'larda başladığı konusunda fikir birliği vardır. Eğitim ekonomisinin özerk bir çalışma alanı olarak ortaya çıkışı, genellikle Theodore Schultz'un 1960'daki Amerikan Ekonomi Birliği'nin (AEA) yıllık toplantısına yaptığı başkanlık konuşmasıyla ilişkilendirilir. Schultz, daha sonra diğer yayınlarla (1963'teki Eğitimin Ekonomik Değeri gibi) pekiştirdiği konuşmasında,

eğitimsel yararların ve eğitimin analizine ekonomik bir yaklaşımın önemini vurgulamıştır. Sonuç olarak, altmışlı yıllarda, eğitimin ekonomik yararlarının ve maliyetlerinin sınıflandırılması ve ölçülmesini amaçlayan büyük miktarda çalışma üretilmiştir. Bu literatür genellikle, eğitim harcamalarının kişilerin ve toplumun ekonomik performansı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu inancını yansıtmaktadır. Bu nedenle, hükümetlerden eğitimdeki mali çabalarını güçlendirmeleri istenmiştir (Teixeria, 2000, s.1-2).

Eğitim ekonomisi, 1960'lardan bu yana hızla gelişen ancak çok daha uzun bir geçmişi olan bir ekonomi teorisi ve araştırma dalıdır. Adam Smith, Alfred Marshall ve John Stuart Mill dahil 18. ve 19. yüzyılda yazan klasik iktisatçıların birçoğu, eğitimin bir ulusal yatırım biçimi olarak önemine dikkat çekmiş ve eğitimin nasıl finanse edilmesi gerektiği sorusunu ele almıştır. Sovyetler Birliği'nde Rus ekonomist Strumilin, 1924'te "ulusal eğitimin ekonomik önemini" incelemiştir (Psacharopoulos, 1987). Ekonomik sermaye ve yatırım teorileri, mal ve hizmet üretimi biçiminde gelir üreten binalar, fabrikalar ve makineler gibi fiziksel sermayeye yatırım yapma eğilimindedir. Bununla birlikte, birçok ekonomist, eğitim ve öğretimin, tıpkı yeni makinelere yapılan yatırımın fiziksel sermaye stokunun üretken kapasitesini artırması gibi, insangücünün üretken kapasitesini artıran bilgi ve beceriler biçiminde varlıklar yarattığını belirtmiştir. Adam Smith 1776'da yayınladığı "Ulusların Zenginliği" isimli kitabında "çok emek ve zaman pahasına eğitim görmüş bir adamın, bu pahalı makinelerden biriyle karşılaştırılabileceğine" dikkat çekti ve diğer klasik iktisatçılar, eğitim harcamalarını gelecekte yarar vaat eden yatırım biçimi olarak kabul edilebileceğini gözlemlemiştir. 20. yüzyılın ilk yıllarında, Rus ekonomist Strumilin (1924) ve Birleşik Krallık ve Avrupa'daki ekonomistler, eğitime yatırım ile fiziksel sermayeye yatırım arasında benzerlikler kurmuşlardır. Bununla birlikte, eğitim harcamalarının insan sermayesine yatırımı temsil ettiği fikrine olan ilginin öylesine arttığı 1955'ten günümüze, konuyla ilgili teorik ve ampirik çalışmaları gözden geçiren bir yazar bunu "ekonomik düşüncede insan yatırım devrimi" olarak tanımlamıştır (Bowman 1966). Schultz (1961, 1971) ve Becker (1975) gibi ekonomistler, insan sermayesi kavramını geliştirmiş ve çözümlenmişler, eğitim ve öğretimi bir yatırım türü olarak ele almışlar, hem eğitimli kişiler hem de toplum için bir bütün olarak daha yüksek gelir şeklinde gelecekte yararlar ürettiğini ortaya koymuşlardır (Psacharopoulos, 1987, s.1).

A. Smith, A. Marshall ve J.S. Mill'in de içinde bulunduğu klasik iktisatçıların çoğu, ulusal bir yatırım biçimi olarak eğitimin önemine dikkat çekmişler ve eğitimin nasıl finanse edilmesi

gerektiği sorusu üzerinde durmuşlardır (Soydan, 2008, s.2). Adam Smith “Ulusların Zenginliği” (1776) adlı kitabında “çok fazla emek ve zaman pahasına eğitilen bir insan [...] pahalı makinelerden biri ile karşılaştırılabilir” görüşünü dillendirmiştir (Woodhall, 1994 ve Soydan, 2008, s.3).

Eğitim ekonomisinin doğumunun 28 Aralık 1960'ta St Louis'de gerçekleştiği söylenir (Blaug, 1976). Orada, Theodore Schultz (1960) Amerikan Ekonomi Derneği'ne "insan sermayesine yatırım" konulu bir konferans vermiştir. Her zaman olduğu gibi, bebeğin gerçek doğumundan önce bir süre tekme attığı hissedilebilir; İngiltere'de Vaizey (1958) ve Wiseman (1959) tarafından yapılan çalışmalar erken dönem noktalarıdır. Yani konu nispeten yenidir (Johnes, 1993, s.1).

Eğitim ekonomisinin modern çözümlenmesi, Theodore Schultz'un 1960 Aralık'ında Amerikan Ekonomi Birliği'ne yaptığı konuşmayla doğmuştur. Bu konuşma, ekonomi mesleği içinde geniş bir kitleye, eğitimin insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak, fiziksel sermaye yatırımlarına benzer bir yatırım olarak görülebileceği görüşünü tanıtmıştır (Johnes ve Johnes, 2004, s.ix).

Ayrıca eğitim ekonomisinin gelişmesinde belirli disiplin koşulları da önemliydi. Diğer bir deyişle, hem uluslararası düzeyde tanınan bir ekonomi araştırmacıları topluluğu, hem de hevesli ekonomi doktora öğrencileri için büyük bir eğitim merkezi olarak Chicago Ekonomi Departmanı'nın rolü önemliydi. Aslında, bazıları eğitim ekonomisinin ve insan sermayesi teorisinin ortaya çıkışını Chicago Okulunun çabalarının bir sonucu olarak görmektedir. Gary Becker, Chicago'da eğitim almıştı ve kısa süre sonra Columbia'dan oraya geri döndü ve Schultz bölüm liderliğinde önemli bir role sahipti. Dolayısıyla, insan sermayesi teorisi 1960'lı yılların ortalarında Chicago'da yayılması için önemli akademik desteğe sahipti (Teixeria, 2000, s.7).

Mitch'e göre, Chicago Üniversitesi Ekonomi Bölümü, 1890'lardaki kuruluşundan itibaren eğitim programında uzun bir ekonomi tarihi geleneğine ve fakültesinde ekonomi tarihçilerine sahiptir. Bazılarının 1940'ların sonlarından 1970'lere kadar Milton Friedman, George Stigler ve Gary Becker'in himayesi altında Chicago Okulu'nun zirvesi olarak tanımlayacağı dönemde (örneğin, Stigler 1988), Chicago özellikle bazı önde gelen ekonomi tarihçilerini işe almıştır. İlki 1947'de Earl Hamilton, ardından 1960'larda Robert Fogel ve Donald McCloskey ve daha sonra 1970'lerde David Galenson izlemiştir. Fogel ve McCloskey, 1960'larda ekonomi tarihindeki kliometrik hareketin öncüsüydü. Fogel'in katkıları, 1993'te Nobel Ekonomi Ödülü'nü almasıyla takdir edilmiştir (Emmett, 2010, s.114).

Temelde, eğitim kurumları kâr amaçlı değildir, genellikle devlete aittir ve devlet tarafından denetlenir. Diğer üretken kurumlar gibi eğitim kurumları da ekonomik kararlar almalı ve kendilerine dayatılan ekonomik olaylara yanıt vermelidir. Nesnel işlevi kâr olmayabilir, ancak yine de ekonomik bir konuda seçim yapmak zorundadırlar. Örneğin, hedefleri, asgari bir tedarik standardına tabi olarak maliyetleri en aza indirmek olabilir. Firma teorisi ve daha genel olarak endüstriyel ekonomi alanyazını bu bağlamda önemlidir. Bu nedenle, eğitim ekonomisini incelerken, eğitim endüstrisinin yapısını, eğitim kurumlarının amaçlarını ve maliyetlerini ve performanslarını belirleyen etkenler araştırılmalıdır (Johnes, 1993, s.3).

4.2. Eğitim ve İnsan Sermayesi İlişkisi

İnsan sermayesi kavramı, eğitim ekonomisindeki araştırmaların çoğunun merkezinde yer alır ve aynı zamanda, zaman zaman eğitim ekonomisiyle örtüşen diğer ekononmi dallarında, özellikle işgücü piyasası ve istihdam politikasının çözümlenmesi, kazancın belirleyicileri ve gelir dağılımı için de önemlidir. Ekonomide önemli bir ayırım, yatırım ve tüketim arasındadır. Sınır çizgisi her zaman net bir kesim olmasa da, tüm harcamalar yatırım ya da tüketim olarak sınıflandırılabilir. Tüketim, ancak kısa ömürlü yararlar sağlayan mal ve hizmetlerin satın alınması ya da kullanılması anlamına gelir. Yatırım ise uzun dönemli gelir sağlayan varlıkların satın alınması anlamına gelir. Örneğin, gıda harcamaları açıkça tüketim olarak sınıflandırılmalıdır, oysa uzun yıllar boyunca yarar sağlayacak bina ya da teçhizat harcamaları bir yatırımdır ve gelecekte yarar sağlayacak varlık stoğuna sermaye denir (Psacharopoulos, 1987, s.1).

Eğitim, hem geleneksel sektörün hem de ekonominin modern sektörünün gerektirdiği becerileri telkin ederek, ham insanları üretken bir 'insan sermayesine' dönüştürür ve kişileri yalnızca piyasada değil, aynı zamanda hanehalkında da daha verimli hale getirir. Hem teknik eğitimi hem de genel eğitimi içeren eğitim, nüfusun ya da özellikle işgücünün üretkenliğini artırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunur ve bu da kişilerin gelirlerinin artmasına neden olur. İnsan sermayesi kuramının özü, eğitimin işgücünün üretkenliğini artırarak ekonomik büyümede artışa yol açtığı tezinde yatmaktadır. Ülkeler arasındaki gelir farklılıklarının önemli bir kısmı da insan sermayesi modelleri yardımıyla açıklanabilir. Krueger (1968), eğitim, yaş ve nüfusun sektörel dağılımının ABD ile 28 ülkeden oluşan bir grup arasındaki gelir düzeylerindeki farklılıkların yarısından fazlasını açıkladığını bulmuştur. Bu bağlamda eğitim tek başına dörtte bir ile üçte birini açıklayabilir. Bazı ülkelerde, kişi başına gelirdeki farkın % 63'ü

kadar yüksek olan insan sermayesi stoklarına atfedilmiştir. ABD ile aynı faktör gelirlerine sahip olan ülkeler bile 'eğitim açığı' nedeniyle ABD'deki kişi başına düşen gelir düzeyine ulaşamamıştır. Kothari (1970) de, birkaç ülke, özellikle Hindistan ve Birleşik Krallık arasındaki gelir farklılıkları üzerine benzer bir çözümleme sunmuştur (Tilak, 1989, s.23-5).

“Eğitimi, insana yapılan bir yatırım olarak görmeyi ve sonuçlarını bir sermaye biçimi olarak ele almayı öneriyorum. Eğitim, onu alan kişinin bir parçası haline geldiğinden, ona insan sermayesi diyeceğim”. Böylece Theodore Schultz, 1950'lerin ortalarından beri takip ettiği bir araştırma programının ilk ürünlerinden biri olan "Eğitimle Sermaye Oluşumu" üzerine 1960 tarihli makalesine başlamıştır. 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başında Schultz, bu “insan sermayesi” fikrini telkin edici bir metaforun, ekonomide geniş kapsamlı ve etkin bir araştırma programının temeline dönüştürmede önemli bir rol oynamıştır. Bunu kendi çalışmalarıyla ve ayrıca Gary Becker ve Jacob Mincer dahil olmak üzere genç ekonomistlerin insan sermayesi kavramı tarafından ortaya atılan sorulara yönelik araştırmalarını özendirme, destekleme ve kolaylaştırma çabalarıyla yapmıştır (Holden ve Biddle, 2016, s.2).

Schultz'un insan sermayesi görüşü, 1950'lerde ekonomistlerin ekonomik büyümenin kaynaklarını belirleme çabalarına verdiği tepki olarak görülebilir. Bu, Schultz'un kariyeri boyunca geliştirdiği bir dizi araştırma stratejisi ve ilgi alanı tarafından şekillendirilen bir tepkidir. Ayrıca insan sermayesi görüşü, ekonomist Walter Heller tarafından sunulan eğitim politikası tartışmalarında kilit bir rol oynamıştır. Heller için Schultz'un eğitimi, insan sermayesine yatırım olarak yeniden tanımlaması ve insan sermayesi birikimi ile toplam ekonomik büyüme arasındaki ilişki ile ilgili hipotezleri, eğitim için finansmanın artırılması gerektiği ve federal hükümetin fon artışını sağlamaktan sorumlu olduğu argümanlarının temelini oluşturmuştur. Bu argümanlar nihayetinde Heller'in Ekonomi Danışmanları Konseyi'nin (CEA) başkanı olarak görev yaptığı ABD başkanları John F. Kennedy ve Lyndon B. Johnson tarafından kabul edilmiştir (Holden ve Biddle, 2016, s.3).

"İnsan yatırım devrimi" (Blaug, 1976, s.850) ya da "insan sermayesi devrimi", Theodore Schultz'un (1959, 1960, 1961), Gary Becker'ın (1962, 1964) ve Jacob Mincer'in (1957, 1958) çalışmalarıyla desteklenmiş ve 1950'li yılların sonlarında kök salmıştır. Ekim 1962'de Journal of Political Economy'nin özel sayısının yayınlanmasıyla kendini kurmaya başlamıştır. Blaug, insan sermayesi araştırma programının "temelini" düzeltmişti. Bu, iki varsayıma dayanır: "insanların gelecekteki maddi ve manevi kazanç

uğruna kendilerine harcadıkları" (Blaug, 1976, s.829) ve programın metodolojik bireyciliğe, yani "tüm sosyal fenomenlerin bireysel davranıştaki temellerine kadar izlenmesi gerektiği görüşüne" dayandırılması gerektiği (Blaug, 1976, s.830; Chirat ve Chapelain, 2020, s.2).

İnsanı sermaye olarak gören az sayıdaki insan arasında üç seçkin isim vardır. Filozof ve ekonomist olan Adam Smith, sermayenin bir parçası olarak bir ülkenin tüm nüfusunun kazanılmış ve yararlı tüm yeteneklerini cesurca dahil etmiştir. İnsana uygulanan sermaye kavramının, onu aşağılamadığını ya da özgürlüğünü ve itibarını zedelediğini savunan H. von Thünen de öyle yapmıştır. Irving Fisher ayrıca açık ve ikna edici bir şekilde her şeyi kapsayan bir sermaye kavramı sunmuştur. Yine de ana düşünce akımı, sermaye kavramını insanlara uygulamanın ne uygun ne de pratik olduğunu kabul etmiştir. Bu görüşün neden kabul edildiğini açıklamak için çok ileri giden Marshall, insanların soyut ve matematiksel açıdan tartışılmaz bir sermaye olmasına karşın, uygulamalı çözümlerinde onları sermaye olarak ele almanın piyasanın dışında olacağını savunmuştur. Marshall ve birçok ekonomist, yazdıkları herhangi bir konuda eğitim-insan sermayesi ilişkisini görmelerine karşın, insana yapılan yatırım, ender olarak ekonominin resmi çekirdeğine dahil edilmiştir (Schultz, 1961, s.2-3).

1960'ların başlarında, Theodore Schultz, Gary Becker ve Jacob Mincer dahil olmak üzere öncü insan sermayesi araştırmacılarının, en azından genel hatlarıyla, insan sermayesi görüşünü benimsenmesinden ortaya çıkan bir araştırma gündemi kavramını paylaşmaya çalıştıkları doğrudur. Ancak her biri, ilk araştırmalarını bu gündemden çıkarılan farklı bir dizi soru üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Mincer'in tezi, insan sermayesine yapılan amaçlı (kasıtlı) yatırımların bir sonucu olarak gelirin kişisel dağılımını açıklama girişimiydi. Becker, bireysel optimizasyon modeli üzerine inşa edilmiş olan "insan unsuruna yapılan genel yatırım teorisi"ni geliştirmekle ilgilenmiştir. Schultz'un insan sermayesi görüşü hakkında ilk ilgisini çeken şey, bununla birlikte, ekonomik büyüme sürecini anlamanın anahtarı olma potansiyeliydi. Schultz görüşlerini, mesleğin seçkinleri, fon sağlayan kurumlar ve politika yapıcılar ile paylaşmak için en çok fırsata sahip kişiydi ve ilk insan sermayesi araştırmacıları arasında en yüksek kamu ve profesyonel profiline sahipti. Dolayısıyla, 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında ilk olarak ekonomistlere ve ekonomi politikacılarına sunulan insan sermayesi görüşünün versiyonu, insan sermayesi ile büyüme arasındaki bağlantıya ve insan

sermayesi oluşumuna toplam olarak yetersiz yatırım olasılığına vurgu yapan Schultz'un versiyonuydu (Holden ve Biddle, 2016, s.11-2).

Schultz, 1956-1957 akademik yılını Davranış Bilimleri İleri Araştırmalar Merkezi'nde bir bursiyer olarak geçirmiş ve 1900'den beri ABD'de eğitime yatırılan sermaye ve emeğin değerindeki büyüme tahminlerini oluşturmuştur. Schultz'un orada geçirdiği bir yıl, işgücünün üretkenliğini (verimliliğini) artıran çalışmaların/etkinliklerin "insan sermayesine yatırım" olarak görülmesi gerektiği görüşünü benimsemesinde çok etkili olmuştur. Sonraki yıllarda (1959-1961) Schultz, katıldığı konferanslarda hem kendisinin hem de başkalarının, insan sermayesine ilişkin yaptığı araştırmaları yorumlar nitelikte konuşmalar yapmıştır. Schultz'un verdiği bu konferanslarda vurgu noktası, ekonomik büyüme ve kalkınmayla ilgili acil sorunlara insan sermayesinin ışık tutabilme yeteneğiydi. Schultz'un bu mesajını ilk fark eden ve onu coşkuyla kucaklayan kişi Walter Heller olmuştur (Holden ve Biddle, 2016, s.16).

Eğitim ekonomisinin modern çözümlenmesi, Theodore Schultz'un Aralık 1960'ta Amerikan Ekonomi Birliği'nde verdiği bir konferansla doğmuştur. Bu konferansa katılanların büyük çoğunluğu, ekonomi mesleği içinde olan kişilerdi. Schultz, bu geniş kitleye, eğitimin insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak, fiziksel sermaye yatırımlarına benzer bir yatırım olarak görülebileceği görüşünü anlatmıştır. Psacharopoulos ve Patrinos, eğitimin kişilerin üretkenliğini artırmada oynaması gereken rolü vurgulamışlar ve insan sermayesi modelinin temellerini ana hatlarıyla çizmişlerdir. Ayrıca çeşitli ülkelerde eğitim için harcanan kaynakların geri dönüş oranına ilişkin öngörülerde bulunmuşlardır. Bu tür öngörüler, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların, ülkelerin eğitim politikalarını şekillendirmede özellikle etkili olmuştur, özellikle gelişmekte olan ülkelerde eğitimi desteklemek için kredi politikasının oluşturulması ve ilköğretimin evrensel amacının oluşturulması üzerinde etkili olmuştur (Johnes ve Johnes, 2004, s.ix).

Amerikalı ekonomist Theodore Schultz'un 1960'ların ilk yıllarında dile getirdiği ve 1962'de Gary Becker'in geliştirdiği bir kavram olan "insan sermayesi", ekonomik bir kategori olarak, insanın kendi başına bir yatırım faktörü olduğu, başta eğitim ve yetiştirme olmak üzere çeşitli çalışmalarla insanın üretim sürecindeki verimliliğinin artırılacağı ve bunun da ekonomi için büyüme ve kişi için gelir artışı anlamına geleceği iddiası üzerinde yükselir. İnsanı kendi başına ve ekonomik bir kategori olarak "insan sermayesi" olarak ekonomik analize dahil etme yönelimi ise T.W. Schultz (1961, 1971) ve Becker (1975) gibi ekonomistlerin çalışmalarıyla başlamıştır. Bu çalışmalar, eğitimin ekonomik büyümeye katkısı, eğitim yatırımlarının kârlılığı (eğitimin toplumsal ve kişisel getirilerinin tahminleri ile birlikte), ekonomik kalkınmada eğitilmiş insangücünün rolü, eğitimin maliyeti, eğitimin finansmanı ve daha yeni çalışmalar için eğitimin gelir dağılımı ve refah üzerindeki etkileri gibi konuları içermiştir. Eğitimin ekonomik büyümeye katkısını ölçmeye yönelik ilk girişimler; hem E. Denison tarafından kullanılan büyümeyi hesaplama yaklaşımı (growth accounting approach) hem de T.W. Schultz tarafından benimsenen

insan sermayesine yatırımın getiri oranlarına dayanmaktadır (Psacharopoulos; Woodhall, 1994). Eğitimle ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen ilk araştırmacılarından biri E. Denison'dır. E. Denison (1962), 1910-1960 yılları arasında ABD'nin ulusal gelirindeki ya da GSMH'sindeki artışta farklı üretim faktörlerinin ayrı ayrı katkısını belirlemek amacıyla üretim fonksiyonu üzerinden çeşitli araştırmalar yapmış, teknolojik ilerleme ve ölçek ekonomileriyle birlikte işgücünün niteliğindeki gelişmelerin büyük önem taşıdığını ileri sürmüştür. E. Denison'un araştırmalarının 1930-1960 yılları arasında, işgücünün eğitim düzeyindeki artışların ABD'deki GSMH'nin yıllık büyüme oranının % 23'ü gibi büyük bir bölümünü açıkladığı sonucuna ulaşması geniş yankılar yaratmıştır. E. Denison ABD'den sonra çeşitli Avrupa ülkelerinde benzer teknikleri uygulayarak benzer araştırmalar yapmış ancak, pek net sonuçlara ulaşamamıştır. Yine de araştırmalarının sonuçları, ekonomik büyüme ve eğitim yatırımları arasındaki ilişkiyi göstermede pek çok kişi tarafından dayanak olarak kullanılmış ve bu sonuçlar "artık faktör ve ekonomik büyüme" konusunda OECD tarafından 1964'te bir konferans düzenlenmesine yol açmıştır. T.W. Schultz (1963)'un eğitimin ekonomik büyümeye katkısını ölçme yöntemi de (fizik sermayenin getiri oranlarıyla karşılaştırıldığında insan sermayesinin getiri oranları bakımından) E. Denison'unki ile aynı sonuçlara ulaşmış ve ABD'de çıktındaki büyüme oranının önemli bir bölümünün eğitim yatırımlarıyla açıklanabileceği ileri sürülmüştür. Tüm bu tartışmalardan sonuç niteliğinde şu iddiaya ulaşılabılır: Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde 1950'den sonra gerçekleşen ekonomik büyümenin ve kişisel gelir artışlarının önemli bir bölümü, işgücünün eğitim düzeyindeki artışla açıklanabilir (Soydan, 2008, s.1-4).

1964'te Gary Becker, bazılarının başyapıtı olarak kabul ettiği İnsan Sermayesi monografisini yayınlamıştır. Nitekim şu ana kadar üç baskısı olan bu çalışma (1964, 1975 ve 1994), eğitimi ekonomik açıdan ele alan tüm çalışmalarda standart bir referans haline gelmiştir. 1970'li yılların başlarında ekonomi ders kitaplarında eğitim ekonomisinin filizlendiği görülmüştür. 1960'lı yılların ikinci yarısında bu konuların artan önemi, Amerikan Ekonomi Birliği'nin toplantılarında görülmüştür. 1965 yılında AEA (Amerikan Ekonomi Birliği), eğitim ekonomisi ve çalışma ekonomisi ve bilginin önemi üzerine bir oturum düzenlemiştir. AEA'nın 1969 yılı toplantısında, ağırlıklı olarak yükseköğrenimle ilgili makaleler içeren, eğitim ekonomisi üzerine bir oturum düzenlenmiştir. Avrupa'da bu konulara ilgi daha sonraki yıllarda doğmuştur. Ön planda Mark Blaug vardı. Blaug 1965'te "insan kaynakları gelişimine yatırım yaklaşımının savunması" olan "İngiltere'de Eğitimde Yatırımın Geri Dönüş Oranı" adlı ünlü makalesini yayınlamıştır. Blaug, eğitim üzerine yatırım perspektifine yönelik varolan eleştirilerin çoğunu ve izleyen getiri oranları hesabını çürütmeye çalışarak bu yaklaşımı İngiliz davasına uygulamıştır. Bu sıralarda Blaug, eğitim ekonomisi üzerine okumalarını (1970) ve aynı adı taşıyan açıklamalı bibliyografyasını da yayınlamıştır (1964'te yayınlandı, 1966 ve 1976'da genişletildi). İlki, bazı önemli makalelerin yayılmasını kolaylaştırmıştır. Açıklamalı bibliyografyası, bir araştırma alanı olarak eğitim ekonomisine artan ilgiyi belgelemektedir (Teixeria, 2000, s.3-4).

Eğitimin ve diğer insan sermayesi türlerinin (sağlık, işbaşında yetiştirme, göç, vb) ekonomik büyümeye ve kalkınmaya katkısına daha fazla ışık tutması için, insan

sermayesi stoku ölçümlerinin iyileştirilmesi ve ayrıştırılması gerekir. Bir okulun bir yılda insana kazandırdıkları (eğitim kazanımı) genellikle ilk, orta ve yükseköğretim düzeylerinde işgücü (ve ev çalışanları) için aynı üretken değeri üretmek ya da aynı üretken değere sahip olmak için aynı tutara mâl olmaz. İnsan sermayesi oluşumunun maliyeti ve bu sermayenin piyasa kira değeri hakkında daha ayrıntılı ulusal veri dizilerin, eğitimin toplam ekonomik kalkınmaya katkısına yeni bir bakış açısı getirmesi beklenebilir (Schultz, 1992, s.25).

4.3. Eğitim ve Tarım İlişkisi

Eğitimin ve tarımsal kalkınmanın çeşitli fiziksel etkileri tanımlanabilir ve ölçülebilir. Eğitimin işçilerin üretkenliği üzerindeki etkileri şunları içerir: (a) yeni bilgilerin kodunu çözme, neyi, neden, nerede ve nasıl bilme yeteneği gibi yenilikçi etkiler; alternatiflerin maliyet ve yararlarını tahmin etme yeteneği ve yeni elde edilebilir ekonomik olarak yararlı bilgilere daha hızlı erişim sağlama yeteneği; (b) en az sayıda denemede en etkin ürün ve tarımsal uygulama kombinasyonlarını seçebilme ve pazarlama, nakliye vb için en etkin zamanı seçme yeteneği gibi tahsis etkileri; (c) tarımsal işlemleri ekonomik anlamda daha verimli gerçekleştirme yeteneği gibi işçi etkileri; ve (d) dışsallıklar (bkz. Welch 1970; ve ayrıca Schultz 1975). Ülkeler arası çalışmalar (örneğin, Hayami ve Ruttan 1970) ve birkaç mikro çalışma (örneğin, Grilichec 1964 ve Welch 1970) eğitim ve çiftlik üretimi arasında önemli bir ilişki bulmuştur. Hayami ve Ruttan tarafından yapılan araştırmalar (1970, s.906), eğitim düzeylerindeki farklılıkların, bir yandan ABD ve diğer yandan Kolombiya, Mısır, Hindistan ve Filipinler arasındaki tarımsal işgücü verimliliğindeki (üretkenliğindeki) farklılıkların dörtte biri ile dörtte ikisini açıklamıştır. Lockheed ve diğerleri tarafından yapılan araştırmalar (1980), çiftçilerin ortalama dört yıllık ilkökul eğitiminin, çiftlik üretimini % 8,7 artırdığını ortaya koymuştur (Tilak, 1989, s.35-6).

Schultz, Iowa Eyalet Koleji'ndeki ilk akademik işini aldığı anda, istatistiksel araştırmaların yuvası olarak bilinen Tarım Ekonomisi bölümüne katılmıştı. Kariyerinin başlarında Schultz, araştırması için önemli bir analitik çerçeve olarak firma ve endüstrinin neoklasik teorisini benimsemiştir. 1930'lara gelindiğinde tarım ekonomistleri, çiftçilere başarılı bir işletmeyi nasıl işleteceklerini öğretebilecek uzmanlar olarak "çiftlik yönetimi" alanında kendilerine bir rol yaratmışlardır. Nitekim tarım sektörünü, verimsizlik ve kaynakların yanlış dağıtılması ile dolu olarak gördüler, bu nedenle çiftlik yönetimi araştırması gereksinimini haklı çıkardılar. Iowa Eyaletindeki

tarım ekonomistleri, bu düşünme biçimini daha da ileri götürmek ve neoklasik etkinlik çözümlmelerini tarım politikalarının değerlendirilmesinde uygulamakla ün kazanmışlardır (Burnett 2011). Schultz, Chicago Üniversitesi'nin ekonomi bölümüne 1943'te katılmıştır ve 1950'lerin ortalarında insan sermayesi görüşü üzerinde ciddi bir biçimde çalışmaya başladığında, ülkenin önde gelen tarım ekonomistlerinden biriydi ve tarım politikası konusunda bir uzman olarak ismi çoktan topluma yerleşmişti (Holden ve Biddle, 2016, s.12-3).

Bu zamana kadar Schultz'un araştırmasında bazı baskın temalar ortaya çıkmıştır. Birincisi, tarım sektörü içinde ve tarım sektörü ile ekonominin geri kalanı arasında kaynakların yanlış dağıtımının, tarımdaki düşük gelirli kalıcı "çiftlik sorunu"nun temel kaynağı olduğuydu. "İnsan etkeninin üretkenliği"nin hem şekillendirilebilir, hem de tarım sektörünün üretkenliğinde önemli bir faktör olduğu görüşü, Schultz'un 1930 ve 1950 yılları arasındaki çalışmalarında, sadece geçerken de olsa defalarca dile getirilmiştir (örn. Schultz 1932, 1941). 1950 yılı dolaylarında ABD'nin farklı tarım bölgelerinde ortalama gelirlerdeki büyük ve kalıcı farklılıkların tarihsel ortaya çıkışını açıklamayı amaçlayan bir araştırma programı başlatmıştır. Schultz, en azından 1950'lerin başında, tarımsal istatistiklerde görüldüğü şekliyle, daha sonra "artık gelir" olarak adlandırılan istatistiksel bilmeceyi farkındadır. Meslektaşı D. Gale Johnson, son yıllarda ABD'deki tarımsal üretimdeki büyümenin, geleneksel olarak ölçülen girdilerdeki büyümeyi çok geride bıraktığını göstermişti (Johnson 1950) ve Schultz, birkaç Latin Amerika ülkesinin tarım istatistiklerinde benzer bir olguyu fark etmişti (Holden ve Biddle, 2016, s.13-15).

Daha uzun bir süre boyunca, tarıma yönelik destekler sürerse, değişen ekonomik koşullarla başa çıkma sanatını deneyimlerden öğrenerek ve eğitim-öğretim yoluyla bu insan sermayesine yatırımlar yaparak üretim artırılabilir ve artacaktır. Bu bağlamda eğitimin etkileri, deneysel olarak test edilebilir ve güçlü bir açıklayıcı değişken olduğu kanıtlanır (Schultz, 1975, s.835).

Finis Welch, modern tarımsal üretimde eğitimin rolüne ilişkin öncü bir çalışmada, eğitime atfedilen "işçi etkileri" ve "dağıtıcı/paylaştırıcı etkiler" hakkında tahminler sunmaktadır [60, 1970]. Tarihsel olarak tarımın ekonomik gelişimi, eğitimin çiftçilerin ekonomik performansı üzerindeki olumlu etkilerinin örnekleriyle doludur. Kural olarak hem bir işçi etkisi, hem de bir dağıtıcı/paylaştırıcı etkisi olmasına karşın, başarılı performansın önemli bir bölümünün, eğitimle ilişkili ekonomik koşullardaki değişikliklerle başa çıkma becerisinin bir sonucu olduğu oldukça açık görünmektedir.

Kaliforniyalı çiftçiler ile Meksikalı çiftçiler arasındaki ekonomik performanstaki belirgin fark, önemli ölçüde eğitimdeki farklılık ile açıklanmaktadır. ABD tarımına giren Avrupalı göçmenler arasında, düşük düzeyde köylü olanlar ya da çiftlik işlerinde az deneyimli olanlar ve az eğitim görenler, eğitim düzeyinde görece yüksek ortalamaya sahip tam bir topluluktan oluşan yerleşim yerlerindeki göçmenlere göre ilk kuşakta genel olarak daha az başarılıydı; örneğin, Iowa'nın bazı bölgelerindeki Hollandalı yerleşim yerleri. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ABD tarımının çok hızlı modernizasyonu, çiftliklerin sayısını yarıdan fazla azaltmıştır; tarımda hayatta kalma ve devam etme yarışında, eğitimin tarımsal üretimdeki değişikliklerle başa çıkma yeteneği üzerindeki etkileri, kimin hayatta kalabildiğini belirlemede son derece olumludur (bkz. G. S. Tolley, [59, 1970]). Benzer şekilde, Brezilya'da tarımsal modernizasyonla başa çıkma konusunda Brezilyalı çiftçilerin çoğundan daha fazla deneyimle ve daha fazla eğitimle giren Japon göçmenlerin etkileyici tarımsal başarıları vardır. Kanada'daki Huguenot'ların ve ABD'de çiftçi olanların performansı da eğitimin olumlu etkilerine örnek oluşturmaktadır. İsrail'de tarımın hızlı gelişmesinde, Batılı göçmen Yahudiler, Doğu Yahudilerine göre çok daha başarılı olmuşlardır; burada da eğitimdeki farklılık güçlü bir açıklayıcı etken olarak görünmektedir (bkz. Ezra Sadan, Chaba Nachmias ve Gideon Bar-Lev [45, 1974]). İş fırsatlarındaki değişikliklere uyum sağlamak için işgücü büyük miktarda göç etmiştir (iç göç) ve bu göç halâ sürmektedir. Burada da ekonomik performans açısından 16 yıllık eğitime sahip olanlar, 12 yıla sahip olanlardan daha başarılıdır ve ikincisi bu puanla 8 yıllık eğitim görenlere göre daha başarılıdır. Bu iş dengesizlikleriyle başa çıkma becerisindeki farklılık, görünüşe göre eğitimle ilgilidir (Schultz, 1975, s.836).

Normal koşullarda çiftçiler, hem kendi hesabına çalışanlardır, hem de girişimcilerdir. Sayımlar, çiftçilerin yaşı, deneyimi ve eğitimi ile eşleştirilebilecek üretim verileri sağlar. ABD tarımındaki verimlilik (üretkenlik) kazanımlarının bir açıklamasını ararken, 1950'li yılların ortalarında, eğitimin ve çiftlikte çalışan işgücünün üretim kalitesinin, üretkenlikte şimdiye kadar açıklanamayan kazanımları oluşturan ana faktörler arasında olduğu görülmeye başlanmıştır (bkz. [49, 1956]) Griliches tarafından geliştirilen sistematik yaklaşımlar [15, 1957; 16, 1960] bize, eğitimin tarımsal üretim üzerindeki etkilerinin tahminleri de dahil olmak üzere girdilerin yeni ölçümlerini vermiştir, ancak işçi etkileri ve eğitimin dağıtım etkileri ayrı ayrı ele alınmamıştır. Welch [60, 1970], çalışma ve ödenek arasında ayırım yapan bir çalışma tasarlayan ilk kişiydi. O'nun kanıtı, tarımsal girdilerin hızlı bir biçimde arttığı bir dönem olan 1959

itibariyle ABD tarımı içindir. Welch bir bilmeceyle karşı karşıya kalmıştır. Üniversite eğitimi almış olan ABD'li çiftçilerin oranı artarken, üniversite eğitiminin çiftçilikle uğraşmasına yönelik ekonomik destekler/özendiriciler yalnızca işçi etkileri açısından açıklanamaz görünüyordu. ABD'nin son derece modernize edilmiş tarımı bazı ek beceriler gerektirse de, üniversite mezunlarının ek becerilerinin, Welch'in çalışmasında lise mezunu çiftçilerinkinden % 62 daha fazla olan işgücü-hizmet gelirlerindeki çok önemli artışların tümünü açıklayabilmesi olanaklı değildi. Welch'in kapanış yorumu, hem sonuçlarını özetlemekte, hem de büyük ölçüde bulmacayı çözmektedir. Burada sunulan bilgiler, üniversite mezunlarına yönelik talep artışını açıklamada önemlidir. Çiftlik başına araştırma harcaması 1940'ta 4,30 dolar ve 1959'da 28,40 dolardı. Welch'in çözümlenmesi bize, üniversite ve lise mezunlarının tarımsal girdideki gelişmelerden kaynaklanan zaman içinde dengesizlikle baş etme oranlarındaki farkı söylememektedir. Bulduğu şey, 1959'da nereye geldikleri açısından, üniversite mezunlarının lise mezunlarından önemli ölçüde daha başarılı olduğuydu (Schultz, 1975, s.841-2).

Daha yüksek gelir alanlarından gelen göçmenler, tarımda dezavantajlı geçmişlerden gelenlere göre mesleklerini değiştirmede daha başarılı olmuşlardır. 1955-1960 yılları arasında, ABD'nin güneyinden gelen göçü çözümlerken, insan yatırımı yaklaşımını kullanan Samuel Bowles, "okula parasal geri dönüşün bir kısmının, daha fazla eğitime sahip insanların ekonomik dengesizliğe daha başarılı bir biçimde uyum sağlaması nedeniyle ortaya çıktığı" sonucuna varmıştır [6, 1970, p. 362]. Daha sonra Bowles, dengeleme sürecine katkısının bir sonucu olarak gerçekleşen kişisel getiri oranının çözümlenmesi için bir denge çerçevesinin yetersizliğine dikkat çekmiştir (Schultz, 1975, s.839).

4.4. Eğitim ve Gelir Dağılımı İlişkisi

Adam Smith'in günlerinden itibaren, eğitimin daha fazla sosyal ve ekonomik eşitliğe olası bir katkı sağlayacağına inanılıyordu. Adam Smith'ten önce bile, literatürde eğitimin eşitlik rolüne referanslar buluyoruz. Eğitimin eşit dağılımını ilk savunan William Petty idi. Merkantilist dönemden Nehenia Green ve James Stewart da özellikle tarımsal üretkenliği ve genel olarak toplumun ilerlemesini artırmak için kitlesel eğitimi savunmuştur. Lord Palmerston okur-yazarlığın yayılmasını desteklemiştir. ABD'deki Horace Mann, Henry Barnard, James G. Carter, Robert Dale Owen ve George H. Evans gibi 18. ve 19. yüzyıl okul reformcuları, eğitim fırsatlarının yoksul gruplara da yayılmasını desteklemişlerdir. Bu reformcuların tipik bir örneği olan Horace Mann,

okulu, adaleti ve fırsat eşitliğini sağlamak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için etkili bir araç olarak görmüştür. En azından 19. yüzyılın sonunda tez daha açıktı. 1896'da, eğitimin yoksulluğu azaltmadaki rolü Rusya'da açıkça kabul edildi: "Rusya'da yoksulluğu ortadan kaldırmanın tek yolu, işgücü verimliliğindeki artıştır ve bunu başarmak için test politikası, eğitimsel takdirin yayılmasıdır" (Kahan 1963, s.400-1; Tilak, 1987, s.41).

Eğitimin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi, yalnızca eğitimin planlanma, geliştirme ve finanse edilme şekline değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik etkenlere, istihdam olasılıklarına ve ücret yapısı, mali tabana da bağlı olduğundan, eğitim ve gelir dağılımı arasındaki ilişki biraz karmaşıktır. Örneğin, farklı eğitim düzeylerine yönelik getirilerdeki değişiklikler de gelir dağılımını etkiler. İlköğretime yapılan yatırımın getirisine göre yükseköğretimin getirisi düşerse, gelir dağılımının iyileşme olasılığı yüksektir. Diğer yandan tersi olursa, daha düşük eğitim düzeylerine göre yükseköğretimin getirisi artarsa, daha büyük eşitsizliğe doğru bir eğilimi yansıtır (Tilak, 1989, s.41-42).

Ancak gelir dağılımını etkileyen eğitim süreci basitçe şu şekilde açıklanabilir: Eğitim daha nitelikli bir işgücü yaratır. Daha eğitilmiş ve yetenekli insan sayısının artması, bu tür kişilerin oranını artıracak ve daha az eğitilmiş olanların toplam işgücü içindeki oranını azaltacaktır. İşgücü piyasasında, yüksek eğitilmiş insanların arzı üzerinde, talepte bir değişiklik olmadığı takdirde, ücretlerinin düşürülmesi ve daha az eğitilmiş olanların ücretlerinin artması sonuçları, böylece genel olarak işgücü piyasasındaki gelir farklılıklarının azalmasına katkıda bulunur. Dolayısıyla eğitimin topluma yayılması ve artması, yalnızca daha iyi eğitim alanların değil, almayanların da ücretlerini etkilemektedir (Tilak, 1989, s.42-43).

Okullaşmadaki eşitsizlik, doğrudan gelir eşitsizliği ile ilgilidir ve bu nedenle okul eşitsizliğindeki iyileşme bir dengeleyici olabilir. Chiswick (1974), 1960 yılı dolaylarında ABD ve Kanada'daki gelir eşitsizliklerini incelerken, okullaşma için farklı bir değişken, diğer bir deyişle eğitimin geri dönüş oranı ve okullaşma oranı etkileşimini kullanmıştır ve bu etkileşim değişkeninin gelir eşitsizlikleri üzerinde güçlü bir pozitif etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur (Tilak, 1989, s.44).

Mutlak yoksulluğu azaltmada eğitimin önemi açıkça kabul edilmekle birlikte, çok az bilim adamı bu ilişkiyi deneysel olarak incelemiştir. Çoğu akademisyen, göreceli gelir eşitsizliğini azaltmada eğitimin rolünü incelemeye odaklanmıştır. Varolan kanıtlardan (Dünya Bankası 1980; Fields 1980c; Tilak 1986 vb) eğitim ve mutlak

yoksulluğun ters orantılı olması beklenmektedir: Nüfusun eğitim düzeyi ne kadar yüksekse, toplam nüfus içinde yoksulların oranı o kadar düşük olacaktır. Çünkü eğitim, daha yüksek ücretlerle ilişkili bilgi ve beceriler kazandırır (Tilak, 1989, s.76-8).

Aralık 1962'de Başkan Kennedy, Heller'den ABD'deki yoksulluğun durumunu incelemesini istemiştir. Heller, Kennedy'nin yoksullukla mücadele girişimini, ekonomik büyümeyi desteklemeye yönelik varolan planlarından uzaklaşmak yerine tamamlayıcı olarak görmüştür. Ayrıca eğitime, federal ekonomi politikasında merkezi bir rol vermek için başka bir neden sağlamıştır. Eğitim harcamaları yoluyla insan sermayesinin oluşumu, açıkça gelecekteki büyüme ile bağlantılıydı. Eğitim aynı zamanda gelir üzerindeki etkisiyle yoksullukla mücadelede güçlü bir araçtı. Böylece, ABD'de yoksulların eğitimini destekleyen/özendiren programlar, bir taşla iki kuş vurmuştur: Yoksulların gelirini artırmıştır ve ülkenin insan sermayesi stokunu artırmıştır (Holden ve Biddle, 2016, s.35-36).

1964'te Heller, Yoksulluğa Karşı Savaş Yasası'nın en önemli parçası olan Ekonomik Fırsat Yasası'nı desteklerken, görüşlerini şöyle anlatmıştı: Ulus, merhamette gücün yalnızca ahlaki gücün değil, ekonomik gücün de yattığının giderek daha fazla farkındadır. Çünkü yoksulluğa karşı bir savaş, gerçekten de en değerli varlığımızın israfına karşı bir savaştır. Yoksullukla Mücadele'nin (İlk ve Orta Öğretim Yasası (ESEA) ve Yüksek Öğrenim Yasası) bir parçası olarak iki kapsamlı eğitim yasası kabul edildi ve girişimlerinin çoğunun bir eğitim bileşeni vardı. İnsan sermayesi teorisi, eğitimi, yoksullukla mücadelenin önemli bir parçası haline getirme kararını önemli ölçüde etkilemiştir. Federal düzeyde eğitim ve ekonomi politikalarını belirleyenler, insan sermayesi teorisinin temel varsayımını kabul ettiler: Eğitimin temel amacı, üretkenliği ve dolayısıyla öğrencinin gelecekteki gelir düzeyini artırmak (Holden ve Biddle, 2016, s.37).

Eğitimin topluma yayılması, kısa dönemde, toplum içinde gelir eşitsizliği yaratabilir. Eğitim planlamacıları, 'eşitsizliğin geçiş dönemindeki artış dönemini' mümkün olduğu kadar kısaltmayı hedeflemelidir. Son olarak, sonuçta eğitim boşlukta mevcut değildir. Eğitimin gelir dağılımı üzerindeki olumlu etkisi, vergilendirme, istihdam, ücret politikaları vb ile ilgili tamamlayıcı politikalarla artırılabilir (Tilak, 1989, s.93).

Abalı (2011, s.32-33) çalışmasında şu şekilde ifade etmektedir:

Eşitlik konusunda İnsan Sermayesi Kuramı çerçevesinde yapılan araştırmalarda gözlenen bir başka eğilim, eşitsizliğin parça parça konu edilmesidir. Başlangıç koşullarında, fırsatlarda, eğitim süreci boyunca, sonuçlarda ve sınıfsal, cinsel, etnik, milli ve dinsel boyutlarıyla bir bütün

olarak tartışılması gereken eşitsizlik sorunu, bu boyutlardan herhangi biri soyutlanarak incelenmektedir. Bu araştırmalarda eşitsizliğin temel kaynağı olan ekonomik ve siyasal düzlemler, ya görmezden gelinmekte ya da teknisist bir bakışla etkinlik, etkililik, verimlilik vb ölçütlerle değerlendirilmektedir. Dünya Bankası, IMF, UNICEF vb küresel örgütler tarafından da eşitlik konusunda araştırmalar yapılmaktadır. IMF bünyesinde yoksulluk azaltma programlarının parçası olarak eğitim politikaları ve stratejileri konusunda çok sayıda araştırma yapılmıştır. Örneğin Ruanda'da yoksulluk azaltma konusunda yapılan bir IMF araştırmasında (2004), eğitim, ekonomik büyümenin ve yoksulluk azaltmanın hızlandırıcısı olarak değerlendirilmekte ve toplumsal getirisi yüksek olarak varsayılan temel eğitimin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

4.5. Eğitim ve Göç İlişkisi

İnsan sermayesi kavramı, yalnızca eğitim ve öğretime değil, işgücünün niteliğini ve üretkenliğini artıran ve böylece gelecekteki gelir düzeylerini yükselten her türlü çalışmada/etkinlikte uygulanabilir. Bu nedenle sağlık ve göç için yapılan harcamalar, insan sermayesine yapılan yatırım olarak da kabul edilebilir. Daha sonra kaynakları, fiziksel sermaye ya da diğer insan sermayesi biçimleri yerine eğitim-öğretim kaynaklarına yatırmanın, kişiler ya da toplum için ne kadar kârlı olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır (Psacharopoulos, 1987, s.1-2).

Bazı araştırmacıların meslekteki değişiklikleri içeren göç çalışmaları, dolaylı bilgiler sağlamaktadır. Bu çalışmaların çoğu, göçmenlerin performanslarındaki farklılıkları bilgi maliyetlerindeki ve göçmenlerin karşılaştıkları risk ve belirsizliklerdeki farklılıklara bağlama eğilimindedir. Bununla birlikte, insangücünün bu coğrafi yer değiştirmelerinin, dengesizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan teşviklere yanıt olduğunu ve eğitimin göçmenlerin kendilerini yeniden yerleştirme etkililiğini artırdığını gösteren birkaç çalışma vardır. Dale E. Hathaway ve Brian E. Perkins, tarım sektöründen diğer sektörler'e göç ederken, 1957'den 1963'e kadar analize giren her kişi için kendilerine kesintisiz bir kayıt sağlayan Sosyal Güvenlik İdaresi'nden alınan benzersiz bir veri setine erişime sahipti [25, 1968]. Örneklemin eğitim hakkında hiçbir bilgisi olmamasına karşın, bu nüfusla ilgili diğer çalışmalara göre, gelir farklılıkları eğitimdeki yaklaşık farklılığın yararlı bir temsilcisidir. Veri eksikliği nedeniyle genellikle ihmal edilen önemli değişkenlere ilişkin verilerin zenginliği ve analizin derinliği nedeniyle, bu çalışmanın sonuçları, daha yüksek gelir alanlarından ve daha yüksek gelir alanlarından gelen göçmenlerin yüksek gelirli çiftlikler, tarımda

dezavantajlı geçmişlerden gelenlere göre mesleklerini değiştirmede daha başarılı olmuşlardır (Schultz, 1975, s.840).

Göç için insan yatırımı yaklaşımı, bu davranışın önemli yönlerini açıklamada yararlı olmuştur. Bu yaklaşımı kullanan ilk çalışma, Larry A. Sjaastad'a [46, 1962] aittir. Aba Schwartz da ilk çalışmasında, yaşam boyu gelirlerdeki olası farklılıkların, varolan gelirlerdeki farklılıklardan daha iyi bir göç açıklaması sağladığını ve yaşam boyu gelirlerdeki farklılıklara verilen yanıtın, en az eğitilmiş kişiler için en düşük olduğu ve eğitimle monoton bir şekilde arttığını [56, 1968] göstermektedir. Daha sonra, eğitim yükseldikçe göç sürecinin daha etkin olduğunu ve bunun da (daha hızlı) bölgesel dengesizliği ortadan kaldırdığını bulmuştur [57, 1971]. June O'Neill, tüketim fırsatlarına yanıt verirken, eğitimin göç üzerindeki etkilerini açıkça hesaba kattığı için ek bir katkıda bulunmaktadır [39, 1969]. Kanada'daki bir göç çalışmasında Thomas J. Courchene, gelir ile göç edilen yerin uzaklığı arasındaki değiş-tokuşun eğitimle hassas bir biçimde arttığını ortaya koymuştur [10, 1970]. Kolombiya'da 1951 ve 1964 yılları arasında iç göçle ilgili olarak yapılan bir araştırma, kırsal yerleşim yerlerinde okulların olmasının, okul çağına çocuğu olan ana-babalarının göçünü ertelediğini, ancak okullaşmanın normalde göçmenlerin çoğunu oluşturan orta yaşlı kişilerin dış göç oranlarını hızlandırdığını ortaya koymuştur (Schultz, 1975, s.839).

Göçmenlerin okullaşması "onları şehirdeki istihdam fırsatlarını daha iyi değerlendirmek ve bunlara yanıt vermek için" donatmakta ve göç "öngörülebilir çizgileri izleyerek bölgesel pazarlar arasındaki dengesizliği" azaltmaktadır (Schultz, 1975, s.839-840).

4.6. Eğitim ve Doğum Oranı İlişkisi

Ekonometrik alanda niteliği giderek artan çalışmalar ve oluşan alanyazın, eğitimin getirilerinin, genellikle hem kişisel düzeyde, hem de kamu maliyetlerinin de hesaba katıldığı toplum düzeyinde, fiziksel sermayenin getirilerinden daha büyük olduğunu göstermektedir. Tek kişinin ötesine geçen sosyal yardımlar dikkate alınırsa, genellikle kadınları eğitmenin, erkekleri eğitmeye oranla daha belirgin bir biçimde daha yüksek sosyal getiriler sağladığını göstermektedir. Bunun nedeni, kadınların eğitiminin çocuk ölümlerinin azalması, nüfus artışını yavaşlatan doğurganlığın azalması ve çocuklarının artan eğitim başarısı ve hareketliliği ile daha yakından ilişkili olmasıdır. Son 50 yılda milli gelirden eğitim için harcanan paydaki artış ve özellikle kadınlara ve erkeklere daha eşit yatırım, şüphesiz, modern ekonomik büyümenin hızlı temposunun

ve bu yüzyılın ikinci yarısında OECD ülkeleri içinde ve ötesine yayılmasının temel bir açıklamasıdır (Schultz, 1992, s.1-2).

Eğitim, sağlık ve beslenmenin çıktıdaki büyümeyi sadece doğrudan etkilemediğini, bunun yanında, yatırım oranlarındaki artış ve doğum oranlarındaki azalma yoluyla dolaylı olarak da etkilediğini göstermektedir (Kavak ve Burgaz, 1994, s.43-44).

Robert T. Michael tarafından yapılan tahminler, eğitimin olumlu bir etkisini göstermektedir. Başka bir çalışmada Michael, eğitim ve doğurganlık kontrolüyle açıkça ilgilenmektedir [34, 1973]. Daha eğitilmiş kadınların, doğurganlığı kontrol etmede daha az eğitilmiş olanlara göre, daha etkili teknikleri benimsemeye ve kullanmada daha başarılı olduğunu gösteren, birbirini pekiştiren bir dizi çözümleme rapor etmiştir (Schultz, 1975, s.837).

Eğitimin etkisini, 1960'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde "doğum kontrol hapının" kabul edildiği farklı oranlarda görebiliyoruz. Ev kadınlarının beslenme ile ilgili bilgilerdeki gelişmelerden yararlanma oranlarına eğitimin etkilerini belirlemek ve ölçmek daha zordur. Hane halkı üretimi ile ilgili yeni çalışmaların temel katkısı, ev kadınlarının zaman değerindeki artışların, öncelikle eğitimlerindeki farklılıklara atfedilen tahsis edici etkilerinin belirlenmesinde olmuştur. Dolayısıyla hane halkı üretimine ayrılan zamanın değerinin fiyat etkisidir ve bu bağlamda eğitimin fiyat etkilerinin yaygın olduğu kuşkusuz doğrudur. Michael, daha eğitilmiş kadınların, doğurganlığı kontrol etmede daha az eğitilmiş olanlara göre, daha etkili teknikleri benimsemeye ve kullanmada daha başarılı olduğunu gösteren, birbirini pekiştiren bir dizi analiz rapor etmiştir. (Schultz, 1975, s. 837-8).

4.7. Eğitim ve Ev Kadınlarının İlişkisi

Haneler (evler) uzun zamandır ekonominin solgunluğunun ötesine geçmiş durumdadır. Pazar için üretim yapmadıkları gerekçesiyle "verimsiz" sayıldılar; hane halkının yaptığı her ne ise tüketim olarak kabul edilmiştir (Schultz, 1975, s.837).

Haneler, diğer şeylerin yanı sıra yaşamda modernlik arttıkça, ekonomik koşullardaki değişikliklerle ilgilenen ekonomik işletmeler olarak görülmektedir. Satın aldıkları girdilerin fiyatları, ev kadınlarının zamanının değeri ve hane halkının üretim teknikleri zamanla değişmekte ve her değişiklik, hane halkı üretimine giren kaynakları değiştirmek için bir destek/özendirme yaratmaktadır. Kadınların zamanının değeri arttıkça, dayanıklı ev eşyası satın alma, daha besleyici yiyecekler tüketme, "ücretli çalışma" için çocuk bakım hizmetlerini kullanma ve çok sayıda çocuk sahibi olmak yerine az sayıda ama nitelikli çocuk yetiştirme gibi konularda değişiklikler olmaktadır.

Her ne kadar hane halklarının dengesizlik algısı üzerine ellerindeki kaynakları yeniden dağıttıkları/paylaştırdıkları açık bir biçimde gözlense de performanslarında büyük ölçüde farklılık göstermektedirler ve bu farkın büyük bölümünün ev kadınlarının eğitimindeki farklılıkla açıklanması net değildir (Schultz, 1975, s.837).

Eğitilmiş kadınlar, gelecekteki ekonomik büyüme ve refahın sağlanmasında, hiç işgücü olarak kullanılmasa bile bir ülkenin en iyi ekonomik yatırımlarından biri olabilir. Çünkü kızların çoğunluğu anne olur ve çocukları üzerinde babalarından çok daha fazla etkileri olur. Bangladeş, Kenya ve Kolombiya'daki çalışmalar, gelirleri farklı farklı olmasına rağmen, daha çok eğitilmiş annelerin çocuklarının ölüm olasılığının daha az olduğunu göstermektedir. Brezilya'nın Sao Paulo şehrinde gelir düzeyi farklı aileler arasında yapılan bir çalışma, annenin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu ailelerin daha iyi beslendiklerini ortaya koymaktadır. Eğitim, bir dereceye kadar istihdam fırsatlarını arttırarak kadınların evlenmesini geciktirir. Ayrıca eğitilmiş kadın, gebeliği önleyici yöntem ve araçları daha iyi bilir ve kullanır (Kavak ve Burgaz, 1994, s.71).

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde, toplanan verilerin çözümlenmesi, çözümlerin tartışılması ve tartışmalara paralel bir biçimde geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Tartışma

Eğitim ve ekonomik yararlar arasındaki ilişkinin net ve anlaşılır görüldüğü erken dönemin (1960'lar) iyimserliği, sonraki yıllarda aşama aşama azalmıştır. Dahası, 30 yılı aşkın süredir devam eden tartışmalar, kişisel ve toplumsal gelişmenin desteklenmesinde eğitimin rolü hakkında daha karmaşık bir görüş ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte, son 30 yılda gündeme getirilen eleştiri ve şüphelere rağmen, eğitim ve öğretimin kişileri daha üretken hale getirdiği (dolayısıyla, bu daha yüksek üretkenlik nedeniyle daha yüksek gelir bekleyebilirler) temel önermesi sürdü ve bugün yaygın olarak akademisyenler, politikacılar ve halk tarafından her zaman olduğu kadar geniş kabul görmektedir (Teixeria, 2000, s.282).

Ev kadınlarının zaman değerindeki artışlar, öncelikle eğitimlerindeki farklılıklara yüklenen etkilerinin belirlenmesinde olmuştur. Dolayısıyla hane halkı üretimine ayrılan zamanın değerinin fiyat etkisidir ve bu bağlamda eğitimin fiyat etkilerinin yaygın olduğu kuşkusuz doğrudur. Daha eğitilmiş kadınların, doğurganlığı kontrol etmede daha az eğitilmiş olanlara göre, daha etkili teknikleri benimsemeye ve kullanmada daha başarılı olduğunu gösteren, birbirini pekiştiren bir dizi araştırma yapılmıştır (Schultz, 1975, s. 837-838).

Daha eğitilmiş göçmenler, az eğitilmiş olanlara göre mesleklerini değiştirmede daha başarılı olmaktadır. Göçü çözümleneyen araştırmalar, piyasada yaşanan ekonomik dengesizlik dönemlerinde, daha eğitilmiş kişilerin daha başarılı bir biçimde uyum sağladıklarını ortaya çıkarmıştır.

Ekonomik dengesizlikle başarılı bir şekilde başa çıkma yeteneğinin eğitim tarafından geliştirildiği ve bu yeteneğin modernleşen bir ekonomide insanlara özel olarak tahakkuk eden eğitimin en büyük faydalarından biri olduğu hipotezini geçerlilik kazandırmak için yeterli kanıt vardır. Bunu ev kadınlarının, işçilerin, öğrencilerin ve çiftçilerin dengeleyici performansında görüyoruz. İşadamları açısından önemli olmadığını varsaymak için hiçbir neden yok, ancak henüz gerekli kanıtlar eksik. Dengeleme modelleri geliştirmedikçe, bu özel yeteneğin işlevi analiz edilemez (Schultz, 1975, s.843).

Alanyazının erken bir incelemesinde Jamison ve Lau (1982), ortalama olarak çiftçiler arasında sıfır ile dört yıllık eğitim arasındaki farkın üretimde % 10'luk bir artışla sonuçlandığını ortaya koymuştur. Rosenzweig (1995) ve Foster ve Rosenzweig (1996), ilköğretimin yeni yüksek verimli çeşitleri benimseyen çiftçiler üzerinde bir etkisi olduğunu göstermiştir. Örneğin Hindistan'da, yüksek verimli çeşit kullanımının, eğitim almamış çiftçilere oranla, ilkokul mezunu çiftçiler için alan başına kârlılık üzerinde % 18 daha fazla etkisi olmuştur (Rosenzweig, 1996; Johnes ve Johnes, 2004, s.11).

Çiftçilerin tarım sektöründen ayrılıp sanayiye geçmeleri başta olmak üzere iç göç, önemli yatırımlar gerektirmektedir. Genel olarak aileler, ödeme süresi kısa olduğu için bu yatırımları yapamazlar. Yine de daha fazla kişi tarım sektöründen sanayi sektörüne geçerse toplum kazançlı çıkacaktır. Çünkü şu anda üretkenlikteki artışa ek olarak, bu ailelerin çocukları işgücü piyasasına girmeye hazır olduklarında istihdam için daha iyi konumlanmış olacaklardır. Bu yatırımların bir kısmını kamu hesabına yapma durumu hiçbir biçimde zayıf değildir. Çiftlik programları, çiftlik dışı göçün maliyetleri ve getirileri ile başa çıkamadığı için bu yıllar boyunca sefil bir şekilde başarısız olmuştur (Schultz, 1961, s.14).

Gelir dağılımı ölçümleri, diğer bir deyişle Gini Katsayısı, çeşitli nüfus gruplarının gelir düzeylerine göre gelir payları ve yoksulluk oranı kullanılarak incelendiğinde, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

– Nüfusun okur-yazarlık düzeyi arttığında, yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfus oranı azalmaktadır. Bu, özellikle kırsal yoksulluk açısından doğrudur.

– Eğitim, gelir dağılımındaki eşitsizliğin azalmasına olumlu ve önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır. Gelirin yeniden dağılımında, ilköğretime göre daha önemli etkisi olan orta öğretimdir. Genel olarak yükseköğrenimin, gelir dağılımında ya önemsiz ya da olumsuz bir rolü vardır.

– Yükseköğretime kamu desteği ne kadar yüksekse, gelir eşitsizliği o kadar yüksek olmaktadır. Bu durum, genel olarak ve daha az gelişmiş ülkeler için de geçerlidir, ancak gelişmiş ülkeler için geçerli değildir.

– Eğitimin ekonomik getirileri, fiziksel sermaye yatırımlarının getirilerinden daha fazla olmasa da, oldukça karşılaştırılabilir olması, ekonomik büyümeye oldukça önemli katkı sağlamaktadır.

– Eğitim, yoksulluğun azaltılmasına ve gelir dağılımının iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır. Diğer bir deyişle eğitim, parasal kaynakların yüksek gelir gruplarından daha düşük gelir gruplarına aktarılmasında da önemlidir.

– Hem büyüme hem de gelir dağılımı açısından, ilköğretimin katkısı, daha üst eğitim düzeylerinden daha fazladır.

– Eğitimin katkısı, parasal olmayan terimlerle ölçüldüğünde ve fiziksel üretkenlik açısından ölçüldüğünde bile, örneğin tarımda, olumlu ve anlamlı ilişkiler vardır.

– Gelişmekte olan ülkelerde eğitimin katkısı, gelişmiş ülkelere göre daha yüksektir.

– Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan kişilere eğitimin katkısı, yüksek olan kişilerden daha çoktur.

5.2. Öneriler

– Her ne kadar eğitim kurumları kâr amaçlı kurulmasa da diğer üretken kurumlar gibi ekonomik kararlar almalıdır. Bu nedenle, eğitim ekonomisini incelerken, eğitim endüstrisinin yapısını, eğitim kurumlarının amaçlarını ve maliyetlerini ve performanslarını belirleyen etkenler araştırılmalıdır.

– Eğitimin topluma yayılması, kısa dönemde toplum içinde gelir eşitsizliği yaratabilir. Eğitim planlamacıları, 'eşitsizliğin geçiş dönemindeki artış dönemini' olabildiğince kısaltmayı hedeflemelidir.

– Yalnızca İngilizce diliyle yazılmış olan makale ve kitaplar değil, diğer dillerde yazılmış olanlar da incelenmeli ve değerlendirilmelidir.

– Yalnızca ABD ve Avrupa'da yazılmış olan makale ve kitaplar değil, diğer ülkelerde yazılmış olanlar da incelenmeli ve değerlendirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abalı, H. G. (2011). *Anaakım Eğitim İktisadının Kuramsal Temellerine İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme*, Doktora Tezi, Ankara, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Âdem, M. (1993). *Ulusal Eğitim Politikamız ve Finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Chirat, A. ve Chapelain, C. L. (2020). Economic Analysis of Education in Post-War America: New Insights from Theodore Schultz and John Kenneth Galbraith, *Journal of the History of Economic Thought*, 1, s. 61-78.
- Denison, E. F. (1985). *Trends in American Economic Growth*. Washington: The Brooking Institution.
- Emmett, R. B. (2010). *The Elgar Companion to the Chicago School of Economics*. USA: Edward Elgar Publishing.
- Hanushek, E. A. ve Welch, F. (2006), *Handbook of the Economics of Education*. Netherlands: North Holland.
- Hanushek, E. A. ve Woessmann, L. (2015). *The Knowledge Capital of Nations: Education and the Economics of Growth*. USA: MIT Press.
- Holden, L. ve Biddle, J. (2016). The Introduction of Human Capital Theory into Education Policy in the United States. *History of Political Economy*, 49, 537-574.
- Johnes, G. (1993). *The Economics of Education*. London: Palgrave Macmillan.
- Johnes, G. ve Johnes J. (2004). *International Handbook on the Economics of Education*. Massachusetts: Edward Elgar Publishing.
- Kavak, Y. ve Burgaz, B. (1994). *Eğitim Ekonomisi – Seçilmiş Yazılar*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Mincer, J. A. (1974). *Schooling, Experience and Earnings*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.
- Psacharopoulos, G. (2014). *Economics of Education: Reserach and Studies*. Washington: Pergamon Press.
- Schultz, T. W. (1961). Investment in Human Capital. *American Economic Review*, 51, 1, 1-17.
- Schultz, T. W. (1975). The Value of the Ability to Deal with Disequilibria. *Journal of Economic Literature*, 13, 3, 827-846.

- Schultz, T. W. (1992). The Role of Education and Human Capital in Economic Development: An Empirical Assessment. *Institute for Policy Reform*, 38, 1-40.
- Soydan, T. (2008). İnsan Sermayesi Kuramı. *Ekonomik Kuramlar ve Kavramlar Sözlüğü*, 535-544.
- Teixeira, P. N. (2010). A Portrait of the Economics of Education, 1960–1997. *History of Political Economy*, 32, 257-288.
- Tilak, J. B. G. (1989). Education and Its Relation to Economic Growth, Poverty, and Income Distribution Past Evidence and Further Analysis. *The World Bank*, 46, 1-127.
- Tuzcu, G. (2006). *Avrupa Birliği'ne Giriş Süreci ve Eğitimde Vizyon 2023*. Ankara: Türk Eğitim Derneği (TED) Yayını.
- Tuzcu, G. (2016), *Eğitim Planlaması* (Ders Notları), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Tuzcu, G. (2020), *Eğitim Ekonomisi* (Ders Notları), Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Denizli.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı	Ayşegül
Soyadı	ÖZÜTÜRK İNAN
Doğum yeri ve tarihi	Denizli – 15 / 09 / 1990
Uyruğu	T.C.
İletişim adresi ve telefonu	Zeytinköy Mahallesi, 5125 Sokak, No:1, Zeytinköy Sitesi, C Blok Pamukkale / DENİZLİ 0507 472 02 49
Eğitim	
İlköğretim	Atatürk İlköğretim Okulu – Nikfer / Tavas
Ortaöğretim	Tavas Zeybekler Anadolu Lisesi - Tavas
Lisans	Anadolu Üniversitesi, İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı
Tezsiz Yüksek Lisans	Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Yönetimi, Denetimi, Planlaması ve Ekonomisi Bilim Dalı
Yabancı Dil	
Yabancı dil	İngilizce
Mesleki Deneyim	
2014 - 2016	İngilizce Öğretmeni, Kürtün Anadolu İmam Hatip Lisesi - Kürtün / Gümüşhane
2016 - 2020	İngilizce Öğretmeni, Kuyucak Ortaokulu - Acıpayam / Denizli
2020 - ...	Müdür Yardımcısı, Osman Aydınlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi - Pamukkale / Denizli